

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 5/2005 rd

**Regeringens proposition med förslag till lag om
ändring av lagen om studiestöd och till de änd-
ringar i skattelagstiftningen som införandet av
ett studielånsavdrag förutsätter**

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 22 februari 2005 en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd och till de ändringar i skattelagstiftningen som införandet av ett studielånsavdrag förutsätter (RP 11/2005 rd) till kulturutskottet för beredning.

Lagmotionerna

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande lagmotioner:

- lagmotion LM 8/2005 rd med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd — Unto Valpas /vänst m.fl. och
- lagmotion LM 9/2005 rd med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd och inkomstskattelagen — Suvi Lindén /saml. m.fl. Motionerna remitterades till utskottet den 22 februari 2005.

Utlåtande

Kulturutskottet bad finansutskottet lämna utlåtande i saken. Utlåtandet (FiUU 12/2005 rd) har bifogats betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Leena Koskinen, undervisningsministeriet
- förmånschef Paula Viljanen, Folkpensionsanstalten
- överinspektör Markku Mertala, Skattestyrelsen
- direktör Ulla Ekberg, Centret för internationellt personutbyte CIMO
- rektor Ilkka Niiniluoto, Helsingfors universitet
- generalsekreterare Sari Loijas, Riksomfattande handikapprådet
- ordförande Ville Komppa, Sibelius-Akademins studentkår SAS
- ordförande Kati Kokkonen, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund SAKKI rf
- socialpolitisk sekreterare Jouni Parkkonen, Förbundet för studentkåren vid yrkeshögskolorna i Finland SAMOK rf
- ordförande Joonas Turunen, Förbundet för Gymnasisterna i Finland
- studiekoordinator Tuuli Merikoski-Silius, Finlands Olympiska kommitté
- forskare Tarja Kallonen, Bankföreningen i Finland
- styrelseledamot Niko Kyynäräinen och socialpolitisk sekreterare Elina Karjalainen, Finlands studentkårers förbund FSS rf
- ordförande Noora Ojala, Konstindustriella högskolans studentkår TOKYO.

PROPOSITIONEN OCH LAGMOTIONERNA

Propositionen

I denna proposition föreslås ändringar i lagen om studiestöd, inkomstskattelagen, lagen om beskattningsförfarande och lagen om offentlighet och sekretess i fråga om beskattningsuppgifter. I syfte att få studiestödet att räcka till bättre och öka studiestödets sporrande effekt föreslås att de boendeutgifter som beaktas vid beviljande av bostadstillägg och beloppet av statsborgen för studielån till högskolestuderande höjs och att den som avlägger högskoleexamen inom föreskriven tid kan beviljas rätt till studielånsavdrag på skatten. Maximibeloppet av boendeutgifter som beaktas när bostadstillägg beviljas föreslås bli höjt till 252 euro. Maximibeloppet av statsborgen för studielån till högskolestuderande föreslås bli höjt från nuvarande 220 euro till 300 euro i månaden. Maximibeloppet av statsborgen till högskolestuderande som studerar utomlands föreslås bli höjt från 360 euro till 440 euro i månaden.

Rätten till studielånsavdrag föreslås gälla en skattskyldig som har avlagt sin högskoleexamen inom en tid som föreskrivs i lagen. Studielånsavdraget föreslås vara 30 procent av det lånebelopp som uppkommit under högskolestudierna till den del det överstiger 2 500 euro. För avdraget anges ett maximibelopp motsvarande det lånebelopp som bestäms enligt omfattningen på examen. Avdraget skall göras direkt från skatterna inom de tio närmaste åren efter det år examen

avlades. Den skattskyldiges rätt till studielånsavdrag, liksom även avdragets maximibelopp avgörs av Folkpensionsanstalten. Avdraget görs i beskattningen utifrån den skattskyldiges årliga amorteringar på studielånet.

Dessutom föreslås att bestämmelserna om den tid som berättigar till studiestöd för högskolestudier skall förenhetligas.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2005. Det höjda beloppet för boendeutgifter som beaktas vid beviljande av bostadstillägg skall dock tillämpas först från den 1 november 2005.

Lagmotionerna

Lagmotion 8/2005 rd

I den parallella lagmotionen föreslås som ett alternativ till studielånsavdraget en nivåförhöjning om 15 % av studiepenningen för alla studerande.

Lagmotion 9/2005 rd

I den parallella lagmotionen föreslås att studiestödets studiepenning höjs till en nivå som bättre motsvarar de studerandes levnadskostnader, att beloppet av statsborgen för studielån justeras och att inkomstgränserna för de studerande höjs med 10 %.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning finner utskottet förslaget behövligt och ändamålsenligt. Syftet med föreliggande proposition och förslaget till ändring av universitetslagen (RP 12/2005 rd) är att sporra de studerande att avlägga examen snabbare. Med beaktande av de tillgängliga resurserna anser utskottet förslagen värda understöd. Utskottet förordar propo-

sitionen med följande anmärkningar och ändringsförslag.

En nivåförhöjning av studiestödet borgar för effektivare studier och därmed för en utveckling där unga människor i snabbare takt kan avsluta sina studier och komma ut på arbetsmarknaden. Tanken är att på detta sätt förlänga arbetskarriären. För att reformen ska ha önskad effekt på sysselsättningen föreslår regeringen att det för-

bättrade studiestödet genomförs i form av ett skattestöd. Grunderna för studielånsavdraget har lagts fast på ett sådant sätt att de stöder högskolornas nya examensstrukturer.

Utskottet påpekar att stödet till de studerande förbättras också genom de beslut om bostadstillägget som togs i samband med att statsbudgeten för innevarande år godkändes. Som en följd av detta föreslås en ändring av 14 a § i lagen om studiestöd så att maximibeloppet för de boendekostnader som beaktas vid beviljandet av bostadstillägg höjs från 214 euro till 252 euro.

I propositionen ingår också en ny stödform, nämligen ett studielånsavdrag. Avdraget görs från skatten och tanken är att studiestödet i allt högre grad ska sporra de studerande att snabbare än nu ta sig ut i arbetslivet. Studielånens betydelse som en del av studiestödet har minskat och antalet studielån har visat en nedgående trend från 1992. Bedömningen är att ett studielånsavdrag kommer att göra studielånen mer attraktiva.

Finansutskottet anför i sitt utlåtande att förslaget utifrån den studerandes synvinkel förbättrar de studerandes ställning. Kulturutskottet omfattar denna åsikt. De alternativa sätt att förbättra studiestödet som har framförts har visat sig vara behäftade med vissa problem samtidigt som det är skäl att konstatera att det inte heller finns resurser för en betydande nivåförhöjning av studiestödet. Kulturutskottet anser att det finns olika sätt att mota eventuella negativa attityder till ett stöd i form av lån. De studerandes situation och deras tilltro till att studierna avancerar plan enligt kan påverkas exempelvis genom tillräcklig och effektiv information samt genom studiehandledning. Verkningsfull information såväl till de studerande som till studerandeorganisationerna om studielånsavdraget bör resultera i positivare attityder till sådana lånebaserade stödformer som exempelvis i de andra nordiska länderna har visat sig vara väl fungerande. Utskottet håller med finansutskottet om att de studerande sannolikt accepterar stödvillkoren snabbt efter en första inkörningsperiod.

Utskottet understryker att det är nödvändigt att följa lagändringens effekter på utkomststödet som ett resultat av att fler studerande lyfter

studielån. Det är likaså viktigt att säkerställa att möjligheterna till utkomststöd för studerande med familj inte försämras. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Utskottet föreslår dessutom ett uttalande om fortsatt förbättring av studiestödet (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

Detaljmotivering

Lagförslag 1

7 §. För att undvika möjligheter till tolkning föreslår utskottet att bestämmelsen i 2 mom. förtydligas. Utskottet kompletterar momentet med en mening som explicit anger hur den maximitid som berättigar till studielån bestäms i fråga om studerande som avlägger högre högskoleexamen.

I föreslagna 2 mom. ingår en specialbestämmelse som gäller högre yrkeshögskoleexamen. Enligt utskottets mening är denna specialbestämmelse onödig. Som det nu är har den föreslagna bestämmelsen fått en otydlig utformning. Utskottet anser att det efter att mer information insamlats om på vilket sätt högre yrkeshögskoleexamen kan avläggas och i vilken mån studerandena utnyttjar studiestödet blir möjligt att vid behov föreskriva särskilt om den maximitid som berättigar till studiestöd. Samtidigt föreslår utskottet att de bestämmelser som gäller s.k. separata magisterprogram stryks eftersom resultatet av den föreslagna bestämmelsen redan framgår av den kalkyleringsregel som ingår i momentets andra mening.

Lagförslag 4

I 41 b § 8 punkten i lagen om studiestöd föreslås en bestämmelse om Folkpensionsanstaltens rätt att få uppgifter av skatteförvaltningen. Bestämmelsen har samma lydelse som en motsvarande bestämmelse i lagförslag 4. I lagförslag 4 föreslås att lagen om offentlighet och sekretess i fråga om beskattningssuppgifter kompletteras med en ny 20 a §. Denna komplettering är onödig och

därför föreslår utskottet att lagförslag 4 förkastas.

Lagmotionerna

Utskottet föreslår att lagförslagen godkänns utifrån regeringens proposition. Av detta följer att lagmotionerna bör förkastas.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår kulturutskottet

att lagförslag 2 och 3 godkänns utan ändringar,

att lagförslag 4 förkastas,

att lagförslag 1 godkänns i enlighet med propositionen men 7 § med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att lagmotionerna LM 8/2005 rd och LM 9/2005 rd förkastas och

att två uttalanden godkänns (Utskottets förslag till uttalande).

Utskottets ändringsförslag

7 §

Tidsbegränsningar

(1 mom. som i RP)

Studiestöd för högskolestudier kan fås för högst 70 månader. Den tid som berättigar till

stöd för avläggande av en högskoleexamen bestäms på basis av examens omfattning enligt universitetslagen eller yrkeshögskolelagen så, att den tid som berättigar till stöd är högst nio månader per sådant läsår som innefattas i examens omfattning, utökad med tio månader. För ett sådant halvt läsår som följer på de fulla läsåren är den tid som berättigar till stöd dock fem månader. *Om en studerande har rätt att avlägga lägre och högre högskoleexamen bestäms den tid som berättigar till stöd utifrån dessa examinas sammanlagda omfattning på det sätt som föreskrivs ovan. (Utesl.)* Den tid som berättigar till stöd i fråga om en sådan högre högskoleexamen i vilken huvudämnet eller den ämnesgrupp till vilket huvudämnet hör är asiatiska och afrikanska språk och kulturer är dock högst 64 månader.

(3—6 mom. som i RP)

Utskottets förslag till uttalande

1. *Riksdagen förutsätter att grunderna för rätt till utkomststöd justeras så att studielånsförhöjningen inte skärper utkomststödsvillkoren för studerande med familj.*
2. *Riksdagen förutsätter att det finländska välstrukturerade och välriktade studiestödssystemet utvecklas med tonvikt på studiepenningen och att resurser också i fortsättningen reserveras för att höja studiepenningen och bostadstillägget för studerande.*

Helsingfors den 20 maj 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Sade Tahvanainen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Hanna-Leena Hemming /saml
Tuomo Hänninen /cent
Tatja Karvonen /cent
Rauno Kettunen /cent
Minna Lintonen /sd

Mikaela Nylander /sv
Kirsi Ojansuu /gröna
Ilkka Taipale /sd (delvis)
Marja Tiura /saml
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /saml
Unto Valpas /vänst
ers. Maija Rask /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.

RESERVATION 1

Motivering

Samlingspartiets förslag till en fungerande och motiverande studiestödsmodell finns inskriven i en lagmotion (LM 9/2005 rd) av Suvi Linden, som behandlas i samband med propositionen. I lagmotionen föreslås att studiepenningen inom studiestödet höjs för att bättre motsvara de studerandes levnadskostnader och att gränsen för fri inkomst för studerande höjs med 10 procent. Det sammanlagda studiestödet föreslås bli höjt med högst 750 euro i månaden. På den punkten skiljer sig vårt förslag från regeringens linje att förbättra studiestödet med en större låneandel utan att det avsätts nya resurser för studiepenningen.

Samlingspartiet menar att studiestödet måste ses över för att tillåta studier på heltid och därmed möjliggöra snabbare utexaminering. Vid sidan av de utbildningspolitiska åtgärderna behövs det också större satsningar på de studerandes välfärd och försörjning. I Samlingspartiets modell får de studerande betydligt högre studiepenning i början av studierna. Däremot intar studielån en större andel av studiestödet mot slutet av studierna, efter de 30 första studiestöds månaderna. Om inkomstgränserna för studiestöd höjs har de studerande bättre möjligheter att skaffa extra inkomster när det behövs.

Studerande med familj upplever kraven på hur studierna fortskrider som ett problem. Den som lyfter både föräldradagpenningens minimibelopp och studiestöd förutsätts avlägga studieveckor i en takt som motsvarar de allmänna kraven. För närvarande krävs det 2,7 studieveckor per studiestöds månad. Denna gräns upplevs som oskäligt krävande eftersom den som studerar under sin föräldraledighet kan få oförutsedda förhinder (sjukt barn m.m.) och är inte alltid kapabel att prestera stipulerat antal studieveckor per stödmånad. Det är skäl att undersöka om det vore motiverat att höja inkomstgränsen något för studerande föräldrar eftersom den som svarar för

en familjs utkomst kan förutsättas ha större inkomster.

I samlingspartiets modell ingår ett avdrag för studielån som påminner om regeringens förslag. Avdraget ska beviljas alla som avlagt högskoleexamen i tio år efter utexamineringen. Avdraget föreslås vara 50 procent av amorteringen och göras direkt på skatten. Det högsta avdragsbeloppet är högre än i propositionen, vilket betyder att benägenheten att ta studielån blir större. Denna syn delades också av de sakkunniga.

Regeringens modell för avdrag för studielån är mycket komplicerad, bl.a. på grund av självrisken. Dessutom är det problematiskt för de studerande att avdragsrätten är kopplad till studietiden eftersom de studerande sannolikt vet när de kan bli klara med studierna först långt efter att de har tagit lån. Rätten till skatteavdrag blir verklighet först många år, t.o.m. mer än tio år, efter att studierna påbörjats. Det är svårt att långt i efterskott reda ut eventuella oklarheter i anslutning till studietiden eller lånebeloppet. Vi menar att avdragsvillkoren måste vara så tydliga att de studerande redan när de tar lån vet hur de ska handla och vad som förutsätts av dem. Så är inte fallet med propositionen. Finansutskottet påpekade att osäkerheten om förmånens vara eller icke vara och avdragsbeloppet kan leda till att de studerande låter bli att utnyttja förmånen.

Rektor för Helsingfors universitet konstaterade i sitt yttrande att studiestödsmyndigheterna i dagens läge ska behärska inte bara normalt beslutsfattande utan dessutom 15 olika förfaranden i anslutning till kontrollpraxis, indrivning, arrangemang med samtycke, rättelse och avskrivning samt tre system för inkomstkontroll, två system med inkomstkontroll av vuxenstuderande, två system för uppföljning av studieresultat, räntestödslån stöd till utländska studerande samt besvärssystemet. Lagreformen befattar sig inte alls med denna byråkratiska djungel utan ökar förvaltningens arbetsbörda och gör systemet mer komplicerat och tungrovt.

Folkpensionsanstalten påpekar i sitt yttrande att det kommer att vara svårt att förhandsinformera kunderna om studielånsavdraget eftersom saken är så invecklad.

Regeringens avdragsmodell resulterar i alltför mycket byråkrati och ökade förvaltningskostnader, och det kan på intet sätt anses vara bra. Ett högsta avdragsbelopp för varje enskild examen i kombination med uppföljning gör att systemet är både otydligt och osäkert för de studerande. Dessutom blir det både komplicerat och tungrott i administrativt hänseende. Om det däremot finns tydliga regler för avdragsvillkoren och avdragsbeloppen som dessutom tillåter insyn behövs inte Folkpensionsanstalten för administrationen, utan skattemyndigheterna kan dra av beloppen direkt när de blivit informerade av läroanstalterna att en studerande har blivit utexaminerad och fått uppgifter om amorteringarna från banken.

Regeringens modell för studielånsavdraget leder till ojämlikhet och är komplicerad och byråkratisk. Den kommer inte heller att göra studielånet mer attraktivt. Ett stort antal experter delar denna uppfattning. Modellen i samlings-

partiets lagmotion förutsätter inte examen inom en viss tid för att den studerande ska få rätt till studielånsavdrag utan det räcker med ett examensintyg. Därmed blir systemet inte tolkbart och osäkert för den studerande. Enligt vår modell kan beskattaren verkställa avdraget efter att ha fått information från läroanstalten om att den skattskyldige har blivit färdig och ett meddelande från banken om att amorteringen inletts. I vår modell är Folkpensionsanstalten inte alls inblandad i avdragssystemet.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

*att lagförslag 1 och 2 godkänns i enlighet med lagmotion LM 9/2005 rd (**Reservationens ändringsförslag**),*

att lagförslag 3 och 4 i utskottets betänkande förkastas och

*att ett uttalande godkänns i enlighet med reservationen (**Reservationens förslag till uttalande**).*

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av lagen om studiestöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 21 januari 1994 om studiestöd (65/1994) 3 § 4 punkten, 5 a § 1 mom., 7 § och 7 a §, 9 a § 1 mom., 11 § 1 mom., 14 a §, 16 § 1 mom., 17 § 1 mom., 41 b § 5 och 7 punkten, 41 c och 41 d §, 43 § 2 mom. samt 47 §,

av dem 3 § 4 punkten sådan den lyder i lag 1427/2001, 5 a § 1 mom., 9 a § 1 mom., 11 § 1 mom., 16 § 1 mom. och 17 § 1 mom. sådana de lyder i lag 345/2004, 7 § sådan den lyder i lagarna 49/1997, 636/1998 och 41/2000 samt i nämnda lag 345/2004, 7 a § sådan den lyder i nämnda lag 49/1997, 14 a § sådan den lyder i lag 734/2001 och i nämnda lag 345/2004, 41 b § 5 och 7 punkten och 41 c § sådana de lyder i lag 691/2002 samt 41 d § och 43 § 2 mom. sådana de lyder i lag 204/2003 samt

fogas till 2 §, sådan den lyder i nämnda lagar 345/2004 och 1427/2001, ett nytt 3 mom., till lagen *en ny* 16 c § samt till 41 b §, sådan den lyder i nämnda lag 691/2002, en ny 8 punkt som följer:

2, 3, 5 a, 7, 7 a och 9 a §
(Som i KuUB)

16 d—f §
(*Utesl.*)

2 kap.

17 § (*Ny*)
(Som i LM 9/2005 rd)

Stuđiestödsförmåner

11 § (*Ny*)
(Som i LM 9/2005 rd)

41 b §
(Som i KuUB)

14 a §
(Som i KuUB)

41 c §

Stuđiestödsnämndernas rätt att få uppgifter

16 §
(Som i LM 9/2005 rd)

(1 mom. *utesl.*)
(2 och 3 mom. som i KuUB)

16 c §
(Som i KuUB)

41 d, 43 och 47 §
(Som i KuUB)

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i KuUB)

2.

Lag

om ändring av inkomstskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i inkomstskattelagen av den 30 december 1992 (1535/1992) 58 § 1 mom. 2 punkten, 105 §
och 132 § 2 mom.,
sådana de lyder, 58 § 1 mom. 2 punkten i lag 1126/1996, 105 § i lag 896/2001 och 132 § 2 mom. i
lag 772/2004, samt
fogas till lagen nya 127 d och 127 e § som följer:

58 och 105 §
(Som i KuUB)

132 §
(Som i KuUB)

Avdrag från skatten

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i KuUB)

127 d och 127 e §
(Som i LM 9/2005 rd)

Reservation 1

KuUB 5/2005 rd — RP 11/2005 rd

Reservationens förslag till uttalande

*Riksdagen förutsätter att det utreds om
det vore motiverat att i någon mån höja*

*inkomstgränserna för studerande för-
äldrar eftersom ansvaret för en familjs
utkomst kräver högre inkomster.*

Helsingfors den 20 maj 2005

Kaarina Dromberg /saml
Hanna-Leena Hemming /saml

Marja Tiura /saml
Raija Vahasalo /saml

RESERVATION 2

Motivering

Propositionen och utskottsbetänkandet innebär att nivån på studiestödet förbättras till en begränsad del. Bostadstillägget höjs en aning vilket är positivt. Maximibeloppet för de boendekostnader som beaktas vid beviljande av bostadstillägg höjs från 171,55 euro till 252 euro. Maximibeloppet för statsborgen för studielån för högskolestuderande höjs från 220 euro till 300 euro per månad. Maximibeloppet för statsborgen för högskolestuderande som studerar utomlands höjs från 360 euro till 440 euro per månad.

Tyvärr föreslår regeringen samtidigt att det finländska studiestödssystemet med tonvikt på studiepenning ska köras nere på ett sätt som gynnar välbemedlade studerande och studerande inom branscher där lönenivån är högre. Samtidigt uteblir skatteförmånen för de studerande som på grund av orsaker de inte själva kan påverka saknar praktiska möjligheter att klara av studierna på kortare tid än de nuvarande — i sig knappt tilltagna — examenstiderna. Om man i studiestödet ökar andelen lån som de studerande själv tar försvagar man i själva verket de studerande studiesociala ställning och skapar ojämlikhet bland dem.

Regeringens bedömning av det nuvarande studiestödssystemets pådrivande effekt är felaktig. Regeringen beaktar inte de faktorer som i verkligheten påverkar studietiderna i dagsläget: Arbetsperioder påtvingade av det låga studiestödet, den tid som går åt till att fullgöra värnplikten och tvånget att skaffa arbetserfarenhet på grund av omställningar i arbetslivet.

Utskottet föreslår att de som avlagt högskoleexamen inom utsatt tid kan beviljas rätt till studielånsavdrag i beskattningen. Detta innebär att kostnader överförs på de studerande och att man kör ner studiestödet. Det är en uppenbart negativ utveckling inom det finländska välfärdstänkandet och kan samtidigt innebära ett steg mot att man skrotar systemet med studiepenning. På grund av statsfinansiella orsaker är låneandelen

alltid lättare att höja än studiepenningen och bostadstillägget.

Också i samlingspartiets lagmotion föreslås övergång till ett studiestöd med tonvikt på lån. Det väsentliga i detta förslag är att under de 30 första studiemånaderna skulle studielånet vara 50 euro högre per månad än enligt propositionen.

Detta är Samlingspartiets svar på frågan hur man gör det möjligt att studera på heltid. Studielånet skulle också beviljas generösare än enligt propositionen — utan hänsyn till tidsgränser. Samlingspartiets analys av situationen tävlar i samma serie som regeringens.

Vårt svar på frågan är:

- Studiepenningen höjs omedelbart 1.8.2005 med 15 procent för att de höjningar som man underlåtit att göra efter 1995 ska jämnas ut. Detta innebär att en högskolestuderande som inte bor hos sina föräldrar skulle få en studiepenning på 297,86 euro (i dag 259,01 euro) och att studiepenningen för en studerande vid annan läroanstalt skulle vara 245,64 euro (i dag 213,60 euro), om den studerande har fyllt 18 år, har ingått äktenskap eller är underhållsskyldig.
- Regeringens förslag till förhöjningar av bostadstillägget genomförs.
- Bostadstillägget utbetalas året om.
- Studiepenningen för studerande på andra stadiet ska inte längre vara bundet till föräldrarnas inkomster.
- Vi bygger konsekvent upp ett finländskt studiestödssystem baserat på studiepenning och bostadstillägg och faller inte till föga för nyliberalismen.

11 § 1 och 3 mom. Studiepenningens belopp. I samband med behandlingen av propositionen föreslog jag med hänvisning till min lagmotion (LM 8/2005 rd) att studiepenningen ska höjas med 15 procent. Förhöjningen kunde genomföras från 1.8.2005. Dessutom föreslog jag en mot-

svarande ändring i paragrafens 3 mom. som gäller möjligheter till förhöjning av studiepenning.

Antalet mottagare av studiepenning år 2003 beräknas uppgå till 249 800. Av dem är antalet högskolestuderande 148 300 och övriga studerande 101 500. För närvarande varierar studiepenningens belopp beroende på utbildningsnivå, ålder och boendeform mellan 21,86—259,01 euro per månad. Den nuvarande studiepenningen motsvarar inte nivån på levnadskostnaderna och ger således inte de studerande möjlighet att på heltid koncentrera sig på sin huvuduppgift, dvs. studierna. Från 1995 har studiepenningen sackat efter den allmänna kostnadsökningen med cirka 15 procent.

Studiepenningens eftersläpning ställer de studerande i en sinsemellan ojämlik situation då deras levnadsstandard mer än förr är beroende av föräldrarnas tillgångar, möjligheter till anställning under studietiden samt studieortens prisnivå. Den låga studiepenningen är faktiskt en av de främsta orsakerna till att studierna drar ut på tiden, då de studerande måste förvärvsjobba vid sidan av studierna.

För att genomföra sin arbetskrafts- och utbildningspolitiska riktlinje med sikte på en längre livslång karriär föreslår regeringen införande av ett system med skatteavdrag och ett mer lånedominerat studiestöd. Att förkorta tiderna är i sig ett godtagbart mål, men det påverkas i hög grad inte bara av studiesociala förhållanden utan också av hur man anordnar utbildningen på universiteten och på läroanstalter på andra stadiet, hur mycket man satsar på studiehandledning och undervisningsresurser samt i hur stor utsträckning man väntar sig att kommande åldersklasser ska delta i beväringstjänstgöringen.

Vänsterförbundet anser att den lånedominerade linje som regeringen slagit in på är ett felaktigt och socialt orättvist sätt att påverka studietidernas längd, och vi anser inte att lånedominans eller därtill anknuten skattesubventionering eliminerar fattigdom under studietiden.

Regeringens nuvarande riktlinjer presenterar ingen lösning på dessa genom undersökningar verifierade problem i de studerandes vardag, och de bidrar inte heller till ökad välfärd för de stu-

derande. Tvärtom bidrar studielånesavdraget till tvångsstyrning av studierna eftersom skatteförmånen är knuten till en kortare tid än tiden för det nuvarande studiestödet som helhet. Finlands studentkårers förbund uppger att de studerande, vilkas studier avancerar långsamt på grund av orsaker de inte själva kan påverka, upplever ett sådant system fränstötande och ytterst besvärligt. Den som råkar i en sådan situation är inte betjänt av att försöka bli färdig under den tid som ger rätt till studielånesavdrag eftersom det slutgiltiga studielånesavdraget ändå inte omfattar alla stöd — dvs. lånemånader som har använts till studier.

Ett lånedominerat studiestödssystem är problematiskt med tanke på skyddet av de kulturella grundrättigheterna. I stället för att utarma de studerande i studiesocialt hänseende bör man höja studiepenningen ytterligare och särskilt inom högskolorna bör man utveckla studiehandledningen och handledningen av slutarbeten i syfte att förkorta studietiderna.

Enligt grundlagens bestämmelse om kulturella rättigheter ska det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv (GL 16 § 2 mom.).

Som metoder genom vilka den offentliga makten tryggar en jämlik tillgång på högre utbildning tar rättslitteraturen upp avgiftsfri undervisning med tillhörande service samt arrangemang som sänker de indirekta studiekostnaderna (måltids- och boendekostnader), och studiestödssystemet. I samband med reformen av grundrättigheterna framhöll kulturutskottet att utkomstskyddet för de studerande ska fås att motsvara grundskyddet i övrigt (KuUU 2/1994 rd). Ser man till denna riktlinje går propositionen om studielånsavdraget i en totalt annan riktning.

Med ett lånedominerat studiestöd bemöts studerande inom olika studieämnen och branscher på olika sätt. Benägenheten att finansiera studierna genom studielån påverkas av de studerandes egen bedömning av sin framtida förmåga att

återbetala lånet. De som riktar sig in på akademiska låglöneyrken kan inte finansiera sina studier på samma sätt som de som siktar på en karriär i en bättre betald bransch.

Ett lånedominerat studiestödssystem förhåller sig inte heller neutralt till studerande ur olika sociala grupper. För dem som kommer ur socialgrupp 1 eller övre medelklass utgör studielånet inte samma sociala risk som för studerande ur andra befolkningsgrupper. Sociala nätverk utgör en väsentlig faktor när det gäller framtida sysselsättning och återbetalning av studieskulder.

Ett annat problem vid sidan av den tilltagande sociala ojämlikheten är frågan hur de utexaminerade klarar av att amortera sin skuldbörda. I flera låglönebranscher inom den offentliga sektorn är behörighetskraven och utbildningens längd jämförbara med de högst betalda branscherna, det vill säga att studiernas längd och den lånemängd som krävs för att klara studierna inte är direkt jämförbara med den kommande förtjänstnivån. Om huvuddelen av studiestödet i framtiden kommer att basera sig på lån, sjunker motivationen att utbilda sig för dessa låglönebranscher ytterligare.

Genom att förstärka ett stödsystem baserat på studiepenning garanterar man däremot att de flesta studerande har en jämlik ekonomisk möjlighet att på heltid koncentrera sig på studierna och på så sätt utöka det finländska kunskapskapitalet.

14 §. Bostadstillägg. I min lagmotion (LM 8/2005 rd) föreslog jag en passus i utskottets betänkande om utbetalning av bostadstillägg året om, vilket skulle ge bostadstillägg också för sommarmånaderna. Jag finner nivån på studiepenningen och bostadstillägget otillräcklig för närvarande, och studiestödet bör utvecklas och höjas på olika sätt.

I stället för ett lånedominerat studiestöd föreslog jag som en delförbättring att studiestödets bostadstillägg ska betalas året om så de studerande kan få studiestöd också under semesterperioden ifall deras inkomster inte överskrider de

belopp som fastställs i 17 § i lagen om studiestöd.

Uteblivet studiestöd under sommarmånaderna leder ofta till att de studerande får problem med utkomsten eftersom till exempel allmänt bostadsbidrag inte beviljas för så kort tid. Många studerande har tvingats ansöka om utkomststöd för sommarmånaderna.

Bostadstillägg året om skulle förbättra ställningen särskilt för de studerande som studerar under sommarmånaderna eller som inte lyckas få sommarjobb. Färre studieboheter skulle stå tomma under sommaren. Dessutom skulle ändringen minska kommunernas utgifter för utkomststöd.

Ändring av 19 § 1 mom. samt upphävande av 2 och 3 mom. I min lagmotion (LM 8/2005 rd) föreslog jag som tillägg till utskottets betänkande att beloppet på studiestödet för studerande under 20 år utan familj inte skulle vara beroende av föräldrarnas inkomster. Saken togs också upp i finansutskottets budgetbetänkande för innevarande år (FiUB 41/2004 rd).

För att genomföra ändringen föreslog jag att 19 § 1 mom. i lagen om studiestöd, där man räknar upp de grupper vilkas stöd inte är beroende av föräldrarnas inkomster, ska kompletteras med studiestöd för studerande på andra stadiet samt studerande med rätt till vuxenstudiepenning.

Dessutom föreslog jag att 19 § 2 och 3 mom. ska upphävas i syfte att genomdriva denna ändring.

Det nuvarande systemet tvingar de studerande att förvärvsarbeta under studietiden och fördröjer studierna framför allt för barn i mindrebe- medlade familjer, eftersom inkomstgränserna är mycket låga med ett diskriminerande system som följd.

Enligt den gällande lagen om studiestöd beaktas föräldrarnas inkomster i fråga om ensamstående studerande på andra stadiet under 20 år. När bostadstillägg beviljas räknas föräldrarnas inkomster bara i fråga om personer under 18 år då den som ansöker studerar på annat håll än i högskola, är ogift och utan barn. Beloppet på studiepenningen kan också höjas om föräldrarna

har låga inkomster. Föräldrarnas inkomst beaktas inte om den studerande har ingått äktenskap eller är underhållsskyldig.

Förslag

Med stöd av det som anförs ovan föreslår jag

att lagförslagen i övrigt godkänns i enlighet med utskottets betänkande men 1 § som följer:

1.**Lag****om ändring av lagen om studiestöd**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen av den 21 januari 1994 om studiestöd (65/1994) 19 § 2 och 3 mom., av dem 19 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1427/2001 och 19 § 3 mom. sådant det lyder i lag 743/2001,

ändras i lagen av den 21 januari 1994 om studiestöd (65/1994) 3 § 4 punkten, 5 a § 1 mom., 7 § och 7 a §, 9 a § 1 mom., 11 § 1 om 3 mom., 14 a §, 16 § 1 mom., 19 § 1 mom., 41 b § 5 och 7 punkten, 41 c och 41 d §, 43 § 2 mom. samt 47 §,

av dem 3 § 4 punkten sådan den lyder i lag 1427/2001, 5 a § 1 mom., 9 a § 1 mom. och 16 § 1 mom. sådana de lyder i lag 345/2004, 7 § sådan den lyder i lagarna 49/1997, 636/1998 och 41/2000 samt i nämnda lag 345/2004, 7 a § sådan den lyder i nämnda lag 49/1997, 14 a § sådan den lyder i lag 734/2001 och i nämnda lag 345/2004, 19 § 1 mom. i lag 345/2004, 41 b § 5 och 7 punkten och 41 c § sådana de lyder i lag 691/2002 samt 41 d § och 43 § 2 mom. sådana de lyder i lag 204/2003 samt

fogas till 2 och 14 §, sådana de lyder i nämnda lagar 345/2004 och 1427/2001, ett nytt 3 mom., till lagen nya 16 c—16 f § samt till 41 b §, sådan den lyder i nämnda lag 691/2002, en ny 8 punkt som följer:

2, 3, 5 a, 7, 7 a och 9 a §
(Som i KuUB)

vad det behöriga ministeriet bestämmer. (Nytt 4 mom.)

2 kap.

14 a, 16, 16 c—f §
(Som i KuUB)

Studiestödsförmåner

11 § (Ny)
(Som i LM 8/2005 rd)

19 § (Ny)
(Som i LM 8/2005 rd)

14 §

41 b—c, 43 och 47 §
(Som i KuUB)

Utan hinder av vad som i 7 c § föreskrivs om stödmånader per läsår kan bostadstillägg betalas också för läroanstaltens feriemånader enligt

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i KuUB)

Helsingfors den 20 maj 2005

Unto Valpas /vänst

RESERVATION 3

Regeringens förslag till höjda hyresgränser för bostadstillägget och statsborgen för studielån samt modellen för ett skatteavdrag som är kopplat till studietiden syftar till att ge de studerande möjligheter att studera på heltid och avlägga examen på kortare tid än nu. Regeringens målsättning är i sig behjärtansvärd. Det är bra att det finns en vilja att ge de studerande möjligheter att koncentrera sig på sina studier och avlägga examen utan att studierna drar ut på tiden av ekonomiska skäl.

Tyvärr är skatteavdraget för studielån ett mycket misslyckat förslag. Ett avdrag som är kopplat till studietiden är ett ojust stöd som mest hjälper de som annars klarar sig bra och snabbt blir klara med sina studier. Därför kan man också fråga sig hur mycket studietiderna kommer att förkortas i framtiden av den föreslagna modellen. Modellen blir inte rättvisare av att studietiderna varierar mycket från ämne till ämne. Modellen kan alltså ha den konsekvensen att de som redan nu snabbt blir klara får en extra förmån. Det är visserligen bra att regeringen försöker beakta olika typer av livssituationer. Ändå är det uppenbart att barn och sjukdom i många fall gör att studietiden förlängs utöver föräldraledigheten eller sjukskrivningen.

De orättvisa elementen i avdragsmodellen kunde mildras om det fanns en vilja att ta upp frågan och strukturera om propositionen. Studierområdena är så olika och livssituationerna kan variera så mycket att skatteavdraget inte bör vara kopplat till studietiden utan alla utexaminerade bör få komma i åtnjutande av avdraget. Det vore ett incitament för långvariga studerande att slutföra sina studier. Dessutom kunde de studerande vara säkrare på att de någon gång i framtiden kan dra nytta av avdraget. Om de studerande kan lita på att de bara behöver betala tillbaka en del av lånet efter slutförda studier hade de ett bättre motiv att ta studielån än vad propositionen erbjuder.

Oavsett om rättvisefrågorna i avdragsmodellen ses som principiella problem eller inte är propositionen ett dåligt förslag. Sett i ett studerandeperspektiv är studiestödssystemet redan nu mycket komplicerat och kräver en hel del räkneoperationer. Förslaget är en extra belastning för systemet framför allt i och med att det högsta tillåtna avdraget varierar med examen och kapitaliserade räntor inte får dras av. De studerande måste räkna ut vilken del av studielånet som ingår i avdragsrätten och dessutom beakta en del andra tidigare element i systemet, vilket inte är särskilt lätt. Det kommer att råda stor oklarhet och många missuppfattningar om avdraget för studielån. Det komplicerade systemet misstänks också minska de studerandes benägenhet att ta studielån, och inte ens i bästa fall är det någon bra lösning.

Sammantaget sett är systemet både komplicerat och tungrovt. Det kräver stora extra arbetsinsatser vid Folkpensionsanstalten, skatteförvaltningen och bankerna. Det är ingen bra lösning att ett redan nu svårhanterbart system görs ännu mer komplicerat när klara och entydiga regler för social trygghet och beskattning bör vara målet. Särskilt när det gäller skattereglerna strider förslaget mot de nuvarande strategierna inom förvaltningen. Den allmänna trenden är att vi ska komma bort från specialavdrag som kräver individuell tolkning och individuella beslut.

Det kan aldrig vara bra att göra systemet mer komplicerat, inte minst när det verkar synnerligen osäkert om målen med propositionen kan uppfyllas. Kostnadseffektiviteten är ett stort problem som inte får negligeras. Eftersom syftet är att ge studerande som snabbt blir klara en bonus, ett sorts stipendium, vore det effektivare att ge dem ett stipendium för amorteringar på studielån sedan de utexaminerats. Detta är dessutom mer befogat med tanke på att människors tidspreferenser vanligen domineras av nuet och den närmaste framtiden. En skatteförmån som hägrar först om några decennier kan knappast

vara ett effektivt incitament. En förmån som man kan få direkt eller nästan direkt är mer motiverande än en framtida förmån, särskilt som förmånen är förknippad med en del osäkerhetsfaktorer. Den totala studietiden är en fråga som varje studerande kan bedöma först ett år eller flera år efter att de har tagit lån.

Var och en måste kunna studera på heltid oavsett sin bakgrund. Därför är det mycket positivt att regeringen föreslår en höjning av bostadstillägget till studiestödet. Höjningen är ett första steg mot ett studiestöd som är en välbalanserad

form av social trygghet och som ger de studerande chansen att skaffa sig hög utbildning också när de ekonomiska omständigheterna är dåliga. Nästa förbättringsåtgärd bör vara att höja studiepenningen.

Med stöd av det som anförs ovan anser jag att utskottet i sitt betänkande borde ha föreslagit att lagförslagen förkastas, utom 14 a § i lagförslag 1 om bostadstilläggets belopp, och att regeringen borde ha uppmanats att bereda ett nytt förslag till förbättringar i de studerandes studiesociala situation.

Helsingfors den 20 maj 2005

Kirsi Ojansuu /gröna